

1. *Спасибо-Фатесва І. В.* Про корпоративне право та корпоративне управління // Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. праці. – Х.: Золоті сторінки, 2012. – С. 197. 2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „КІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України № 17-рп/2012 від 19.09.2012 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12>.

УДК 347.95

О. М. МОЛЯВКО,
кандидат юридичних наук

ПРО ВИМОГИ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ДО СУДОВОГО РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті аналізуються вимоги законодавства та правозастосовної практики щодо рішення суду як процесуального документа. Наводиться характеристика окремих видів судових рішень. Вносяться пропозиції з удосконалення законодавства щодо вимог до судових рішень про стягнення коштів у іноземній валюті та щодо захисту прав осіб при реалізації права на звернення до суду шляхом своєчасного отримання судового рішення з метою ефективного його виконання.

Ключові слова: *судове рішення; рішення суду; заочне рішення суду; здійснення права на захист.*

Молявко О. М. О требованиях к судебному решению в гражданском процессе

В статье анализируются требования законодательства и правоприменительной практики к решению суда как процессуальному документу. Приводится характеристика отдельных видов судебных решений. Вносятся предложения по усовершенствованию законодательства относительно: требований к судебным решениям о взыскании средств в иностранной валюте; защиты прав лиц при реализации права на обращение в суд путем своевременного получения судебного решения с целью эффективного его исполнения.

Ключевые слова: *судебное решение; решение суда; заочное решение суда; осуществление права на защиту.*

Moliavko O.M. About the requirements to court decisions in civil proceeding

This article analyzes the requirements of legislation and law enforcement practice for court decision as a procedural document. Certain court decisions are characterized. The proposals to improve legislation concerning requirements to court decisions for the recovery of funds in foreign exchange are offered; concerning the protection of person's rights in realization of the right to appeal to court by the way of receipt of the court decision for its effective execution in time.

Key words: *judicial decision, court decision, court decision in absentia, implement the right to protection.*

Основною метою цивільного судочинства в Україні відповідно до статті 1 Цивільного процесуального кодексу України є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту поруше-

них, невизнаних та оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб і держави. Реалізацією цієї мети у кожному конкретному випадку є поставлення законного, обґрунтованого рішення, ухваленого на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаюся як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні (стаття 213 Цивільного процесуального кодексу України).

Питання про конструкцію судового рішення вивчалися М. І. Балюком, В. В. Баранковою, А. О. Замченко, В. В. Комаровим, Д. Д. Луспеніка, В. І. Тертишніковим, Г. В. Фазикош та іншими науковцями. Проте питання щодо вимог, які висуваються до судового рішення у цивільному процесі, потребує додаткового вивчення, через його важливість для забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд та неупередженість суду.

Метою цієї статті є визначення законодавчих вимог та вимог актів суду щодо тлумачення правозастосовної практики, що склалася, стосовно рішення суду як процесуального документа.

Рішення суду покликане забезпечити проголошений Конституцією України принцип верховенства права. Цивільним процесуальним законодавством встановлено техніко-юридичний інструментарій, що дозволяє досягнути цієї мети. Але в процесі становленні цивільного процесуального законодавства виникають суперечності, науковий аналіз яких дозволяє далі вдосконалювати цей механізм.

Поняття судового рішення – це законодавча категорія, і існують різні погляди на сутність цього поняття. Це є акт легітимної судової влади, яким суд реалізовує свої головні юрисдикційні повноваження і який є частиною правопорядку в державі, на думку Г. В. Фазикош¹.

О. М. Шиманович вважає, що судові рішення – це процесуальний акт-документ, який ґрунтується на встановлених у судовому розгляді фактах і застосуванні норм права, яким вирішуються по суті вимоги заінтересованої особи про захист прав, свобод чи інтересів у порядку позовного провадження або вимоги, спрямованої на захист охоронюваних законом інтересів у порядку окремого провадження, що набирає законної сили у встановленому законом порядку і підлягає виконанню².

У будь-якому разі обидва автори, що досліджували це термінологічне поняття, вважають судові рішення актом, що видається судом як уповноваженим органом держави. Важливим для розуміння його сутності є та обставина, що він стосується певного кола осіб, які чітко в ньому визначені, має для них найвищу юридичну силу, обумовлену повноваженнями, наданими судові як державному органу. Такий акт має часові межі дії та просторові – набуває чинності у визначений законом час та у певному, встановленому законом порядку та припиняє свою чинність у випадку його виконання або ж у разі неможливості виконання (причини та підстави такої неможливості чітко визначені законом), а також є обов'язковим до виконання всіма органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України³.

Вимоги до змісту судового рішення викладені у статті 215 ЦПК України. Ухвалене у справі рішення має бути гранично повним, ясним, чітким, викладеним у послідовності, встановленій статтею 215 ЦПК України і обов'язково містити всі передбачені нею елементи. Разом з тим рішення не повинно містити зайвої деталізації, яка не має правового значення у даній справі, а також незрозумілих словосполучень, занадто довгих речень, через які викладення фактичних обставин важко сприймається. Рішення не повинно містити скорочень, абревіатур, ініціалів⁴.

Дотримання та виконання цих простих умов законності судового рішення дозволить зробити завдання посилення ефективності функціонування судової системи більш здійсненним, оскільки чіткість і простота й повнота викладу суті ухваленого судового рішення робить його більш прозорим та доступним і зрозумілим для виконання.

Постановою Пленуму Верховного Суду України № 14 від 18 грудня 2009 р. «Про судові рішення у цивільній справі» детально викладено вимоги до кожної із частин судового рішення як узагальнюючого результату вирішення цивільної справи. Зупинимось на резолютивній частині рішення, на підставі якої за необхідності видається виконавчий документ. Вона повинна містити чіткі й конкретні висновки, що не можуть трактуватися інакше, ніж вони викладені. У резолютивній частині має міститись перелік усіх вимог, що ставилися перед судом, із вказівкою, які із них задоволені, а які ні, порядок виконання рішення (за умови, що така вимога ставилася перед судом), порядок розподілу судових витрат, строки набрання рішенням законної сили та порядок його оскарження з деталізацією органів, що здійснюють перегляд рішення; у випадку, коли допускається негайне виконання – вказівка на таке виконання, має бути вирішене питання щодо забезпечення позову на цій стадії. На території України не заборонене законом здійснення розрахунків між сторонами в іноземній валюті і тому передбачене стягнення коштів, у тому числі і в іноземній валюті. У такому випадку мотивувальна частина має містити розрахунки з переведенням іноземної валюти в українську за курсом, встановленим Національним банком на день ухвалення рішення. Така вимога міститься у п. 14 вказаної постанови Пленуму Верховного Суду. Необхідно зазначити, що ця вимога виконується судами далеко не завжди, оскільки розрахунок надається позивачем при зверненні до суду і не завжди можливо визначити завчасно дату ухвалення остаточного рішення, і тому судами, як правило, ухвалюються у таких випадках рішення, де зазначено курс переведення іноземної валюти в українську на день звернення до суду або ж на день уточнення позову в цій частині.

Однією із форм судових рішень є заочне рішення. Законна сила такого рішення не відрізняється від звичайного рішення, але його форма передбачає наявність спеціальних умов для застосування та спеціальний порядок введення в дію, що передбачає відмінний від звичайного рішення порядок перегляду і оскарження.

Закон передбачає наявність чотирьох умов, сукупність яких надає можливість суду ухвалити заочне рішення: неявка відповідача; належне його повідомлення; відсутність поважних причин неявки відповідача та згода пози-

вача. Якщо у справі бере участь кілька відповідачів, то виключно неявка усіх відповідачів є підставою для ухвалення рішення в заочній формі. Ухвалення рішення в заочній формі є правом, а не обов'язком суду. Так, якщо позивач наполягає на ухваленні заочного рішення, а суд вважає, що для цього немає законних умов, то він відмовляє позивачеві шляхом винесення ухвали про це. Така ухвала не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду.

Необхідно також враховувати при ухваленні заочного рішення, що відсутність сторони відповідача (у тому числі і його представника) протягом усього судового розгляду є підставою для ухвалення такої форми рішення. Відсутність сторони відповідача тільки на останньому судовому засіданні коли ухвалюється рішення, не є достатньою умовою для ухвалення заочного рішення, оскільки відповідач був присутнім при розгляді, надавав докази і пояснення (тобто виконував свою процесуальну роль), тому тут не може йтися про вирішення справи на підставі наявних у справі наданих позивачем доказів).

При ухваленні заочного рішення, а також за умови відсутності у судовому засіданні сторони відповідача, їм протягом 5 днів має бути надіслано рішення суду у письмовій формі. Вважаємо, що це положення має поширюватися на усіх учасників процесу. Єдиною метою звернення до суду є захист порушених, оскаржуваних та невизнаних прав, свобод та інтересів осіб (фізичних та юридичних) і держави шляхом ухвалення судового рішення. Говорячи побутовою мовою, результатом судового розгляду є отримання документа (акта), в якому викладено такий результат розгляду. Саме за цей акт, який може стати правовстановлюючим документом, що підтверджує право на майно, або виконавчим документом, який надає певний арсенал засобів впливу на зобов'язану особу тощо, сторона сплачує судовий збір. Але тільки особи, що не були присутніми в судовому засіданні, отримують цей акт автоматично поштовим зв'язком, тобто особи, що, як правило, зловживають своїми процесуальними правами, не з'являючись до суду під час розгляду цивільної справи. Особа ж, яка активно зацікавлена в отриманні результату – судового рішення та вчиняє до цього передбачені законом дії, оплатила збором отримання цього результату, змушена нести додаткові затрати (час, витрати на дорогу) для досягнення цього результату.

З огляду на організацію роботи судових установ такий стан справ є нерівноцінним щодо прав і обов'язків осіб у процесі. Однією із пропозицій, яка вирішила б цю дилему, може стати звернення із заявою по закінченні розгляду цивільної справи або навіть на етапі звернення до суду із позовом про автоматичну видачу усім сторонам спору судового рішення. На нашу думку, у будь-якому випадку рішення має виготовлюватися судом у тій кількості примірників, скільки сторін брало участь у розгляді справи, з тим щоб кожна зі сторін безумовно отримала засвідчений примірник судового рішення. Невиконання такої простої вимоги призводить, у тому числі, і до порушення основоположного права на захист, яке включає у себе можливість апеляційного та касаційного перегляду судового рішення. Так, для звернення до суду касаційної інстанції касатор має надати належним чином засвідчені копії (засвідчені саме судом) рішень суду першої інстанції та апеляційної інстанції.

З огляду на досить стислі строки касаційного оскарження та порядок і строки документообігу між судовими інстанціями, касатор може і не отримати необхідних для звернення до касаційної інстанції копій судових рішень. Такі випадки непоодинокі і вимагають свого вирішення з метою посилення ефективності цивільного судочинства.

Питання судового рішення в цивільному процесі не вичерпується вивченням вимог, що до нього висувуються. Окремого дослідження потребує проблема необхідності використання в судовому процесі практики ЄСЗЛ.

1. *Фазиконі Г. В.* Судове рішення в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Х., 2008. – 21 с. 2. *Шиманович О. М.* Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалах рішень і ухвал суду першої інстанції): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – К., 2005. – 16 с. 3. *Самолук Ю. М.* Судове рішення у цивільному процесі: спірні питання // Судова апеляція. – 2009. – № 1 (14). – С. 94. 4. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 18 грудня 2009 року «Про судові рішення у цивільній справі», п. 8 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>.

УДК 347.66.028

Л. В. КОЗЛОВСЬКА,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВЕ ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО: ПРОБЛЕМА СУДОВОГО ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВА НА СПАДЩИНУ

У статті розглядаються проблеми правового оформлення права на спадщину на нерухоме майно шляхом видачі нотаріусом свідоцтва про право на спадщину в контексті його співвідношення із визнанням судом права власності на нерухоме майно, що входить до складу спадщини. Визнання у судовому порядку права власності на нерухоме майно, яке входить до складу спадщини, є найпоширенішим способом захисту порушених і оскаржуваних суб'єктивних прав спадкоємців. Обґрунтовано, що нотаріальне оформлення спадкових прав належить визначити як обов'язковий елемент механізму їх здійснення та захисту з огляду на вимоги публічної достовірності прав на нерухоме майно.

Ключові слова: спадкування; спадщина, спадкові спори, право власності на спадкове майно; нотаріальне оформлення спадкових прав.

Козловская Л. В. Правовое оформление наследственных прав на недвижимое имущество: проблема судебного подтверждения права на наследство

В статье рассматриваются проблемы правового оформления права на наследство недвижимого имущества, которое осуществляется путем выдачи свидетельства о праве на наследство в его отношении с признанием судом права собственности на недвижимое имущество, входящее в состав наследства. Признание в судебном порядке права собственности на недвижимое имущество, входящее в состав наследства, явля-